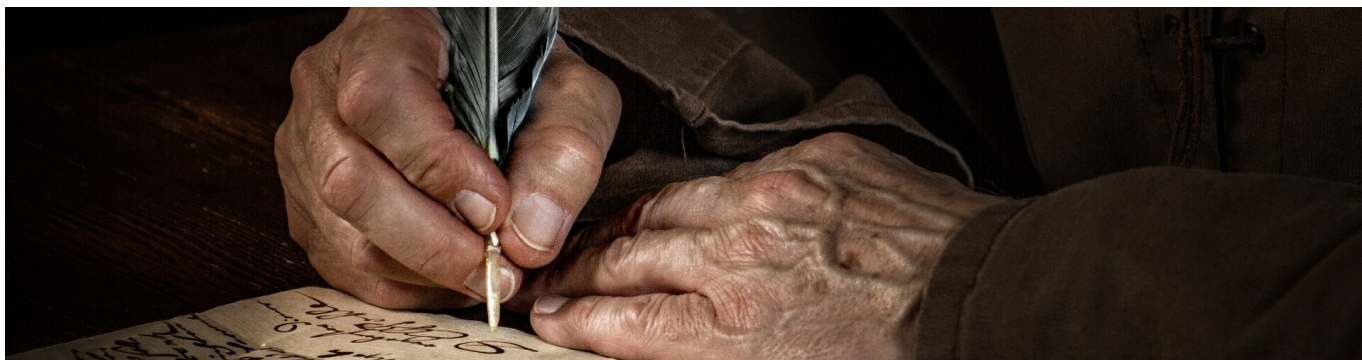

Sprawdzian wiedzy z zakresu średniowiecza

- [Sprawdzian wiedzy z zakresu średniowiecza](#)

Sprawdzian wiedzy z zakresu średniowiecza

Ważne daty

590-604 – pontyfikat papieża Grzegorza Wielkiego, reformatora liturgii rzymskiej

ok. 1050 – Troparium winchesterskie

ok. 1250 - ok. 1320 – epoka Ars Antiqua

ok. 1280 – traktat Franco z Kolonii *Ars cantus mensurabilis*

ok. 1320 - ok. 1380 – epoka Ars Nova

1322 – traktat Philippe'a de Vitry *Ars nova*

ok. 1325-1397 – lata życia Francesco Landiniego

ok. 1300-1377 – lata życia Guillaume'a de Machault

Scenariusz dla nauczyciela

I. Muzyka w ujęciu historycznym – periodyzacja, język, właściwości i charakterystyka.

3. Średniowiecze. Uczeń:

1) charakteryzuje kulturę muzyczną wczesnego średniowiecza związaną z rozwojem chrześcijaństwa;

2) omawia chorał gregoriański;

7) wymienia i klasyfikuje średniowieczne instrumenty muzyczne (np. szałamaja, fidel, kornet, krzywuła, lira korbowa, rebek, psalterium);

8) zna kompozytorów i teoretyków średniowiecznych (Leoninus, Perotinus, Guido d'Arezzo, Philippe de Vitry, Guillaume de Machaut, Piotr z Grudziądza, Wincenty z Kielcy (Kielc), Mikołaj z Radomia);

9) wymienia zabytki polskiej i europejskiej muzyki średniowiecznej ([Bogurodzica](#), Gaude Mater Polonia, Chwała Tobie, Gospodzinie i in.).

III. Tworzenie wypowiedzi związanych z historią i kulturą muzyczną. Uczeń:

1. wypowiada się w formie ustnej (np. dyskusja, prezentacja, debata) i/lub pisemnej (np. esej, referat) o dziełach muzycznych w oparciu o podstawową terminologię.

Nauczysz się

sprawdzać swoją wiedzę z zakresu muzyki średniowiecza, ze szczególnym uwzględnieniem form i gatunków;

wymieniać nazwy najważniejszych instrumentów używanych w średniowieczu;

wyjaśniać pojęcia: [chorał gregoriański](#), [madrygał](#), [notacja muzyczna](#).

Przypomnienie wiadomości o wybranych instrumentach

1

Instrument smyczkowy pochodzenia arabskiego, spokrewniony z lutnią. Posiadał od 3 do 15 strun, zwykle pobudzanych do drgania za pomocą smyczka. Jego korpus zwieńczony był krótką szyjką. Budowano go w różnych wielkościach

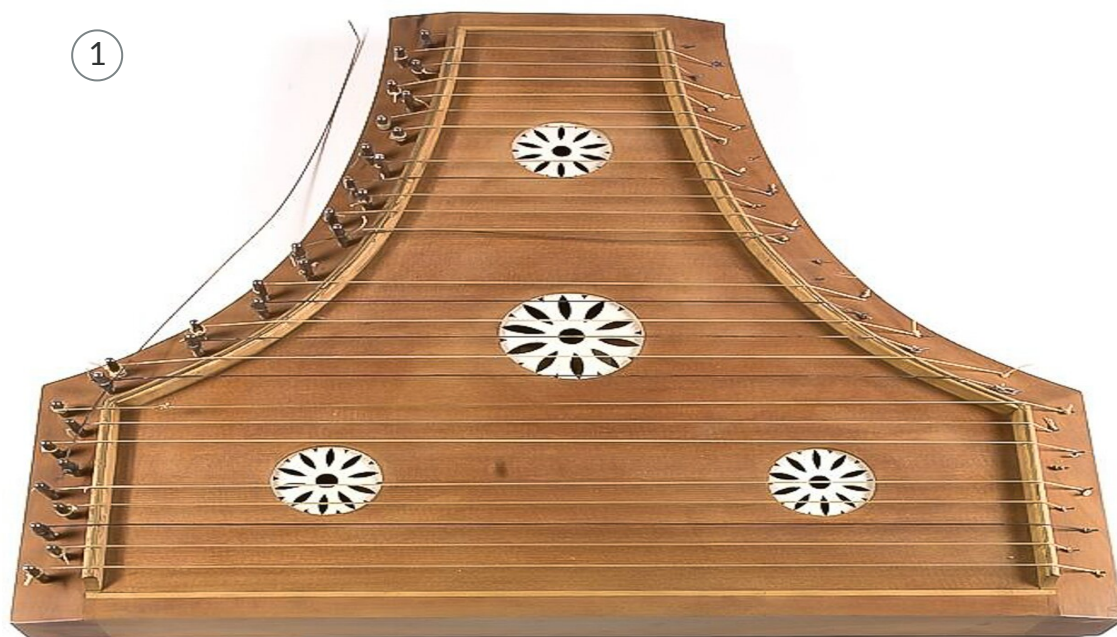
Rebek, online-skills, CC BY 3.0

1

Instrument, w którym struny pobudzane są do drgania poprzez koło wprowadzane w ruch za pomocą korbki. Struny melodyczne obsługiwano za pomocą klawiatury, skracając odpowiednio ich długość, pozostałe struny zapewniały dźwięki burdonowe, których brzmienie przywoływało na myśl najstarszy gatunek muzyki wielogłosowej – organum, stąd też przypuszczalnie wzięła się alternatywna nazwa tego instrumentu – organistrum.

Lira korbowa, muzeumetnograficzne.rzeszow.pl, CC BY 3.0

1

Instrument strunowy, posiadający płaskie pudło rezonansowe o różnym kształcie – najczęściej trapezu, trójkąta lub prostokąta. Struny pobudzane są do drgania poprzez szarpanie lub uderzanie pałeczkami.

Psalterium, online-skills, CC BY 3.0

1

Instrument strunowy szarpany pochodzenia arabskiego. Występował w odmianie krótkoszyjkowej i długoszyjkowej. Posiada główkę umieszczoną pod kątem prostym w stosunku do szyjki. W centralnym miejscu wierzchniej płyty umieszczony jest otwór rezonansowy, przysłonięty rozetką. Pudło rezonansowe od tylnej strony jest wypukłe. Instrumenty te posiadały początkowo cztery chóry, czyli pary strun, później ich liczbę zwiększano.

Lutnia, online-skills, CC BY 3.0

Instrument smyczkowy, posiadał od 3 do 6 strun. Był jednym z najważniejszych instrumentów średniowiecza, pełnił główną rolę melodyczną. Posiadał płaski korpus rezonansowy zwieńczony niezbyt długą szyjką. Instrument ten uważany jest za poprzednika skrzypiec.

Fidel, online-skills, CC BY 3.0

Zadania sprawdzające wiedzę

Ćwiczenie 1

Dopasuj słowo, by dokończyć zdanie.

1. Miejscowość na południu Francji ze słynnym opactwem Saint-Martial – ważnym ośrodkiem muzycznym w XI i XII w. to:
2. Głos (vox) wzięty z chorału gregoriańskiego w dwugłosowym organum nosi nazwę:
3. Najwybitniejszy przedstawiciel Szkoły Notre Dame to:
4. Autorem słynnego traktatu, którego tytuł stał się nazwą epoki obejmującej XIV w. w muzyce europejskiej był:
5. Epoka w muzyce włoskiej, w której powstał madrygał to:
6. Ostatnim wybitnym truwerem, zwanym Garbusem z Arras, był:
7. Ostatnim wybitnym trubadurem był:
8. Gatunek w Szkole Notre Dame, w którym *cantus firmus* nie był zaczerpnięty z chorału gregoriańskiego to:

PEROTINUS

GUIRAUT RIQUIER

CONDUCTUS

ADAM DE LA HALLE

PHILIPPE DE VITRY

LIMOGES

TRECENTO

PRINCIPALIS

Ćwiczenie 2

Przyporządkuj tytuł sekwencji do nazwy święta (uroczystości) lub wspomnienia, na które była przeznaczona.

Lauda Sion Salvatorem

Zesłanie Ducha Świętego

Victime paschali laudes

Matki Bożej Bolesnej

Dies irae

Dzień Zaduszny

Stabat Mater

Wielkanoc

Veni Sancte Spiritus

Boże Ciało

Polecenie 1

Usłyszysz fragment śpiewu *Veni Sancte Spiritus*. Po wysłuchaniu zrealizuj poniższe polecenie.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D10NEpJRt>

„Veni Sancte Spiritus”, online-skills, CC BY 3.0

Źródło: online skills.

Utwór: *Veni Sancte Spiritus*. Kompozycja posiada wolne tempo. Cechuje się spokojnym charakterem.

Na podstawie usłyszanego fragmentu utworu określ jego cechy. Zwróć uwagę na melodię, tempo, instrumenty, głosy, oraz typ utworu (muzyka religijna, muzyka rozrywkowa)

Ćwiczenie 3

Wskaż te zdania, które są prawdziwe.

☐ Gwidon z Arezzo przyczynił się do rozwoju notacji muzycznej.

☐ Starszą od notacji cheironomicznej jest notacja diastematyczna.

☐ Muzyka w średniowieczu była zaliczana do sztuk wyzwolonych, wchodziła w skład *trivium*.

☐ W muzyce średniowiecza obecna jest symbolika liczbowa.

☐ W epoce średniowiecza dominowała matematyczna koncepcja muzyki.

Polecenie 2

Usłyszysz introit *Puer natus est nobis*, przeznaczony na uroczystość Narodzenia Pańskiego. Zrealizuj polecenia:

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D10NEpJRt>

„Puer natus est nobis”, online-skills, CC BY 3.0

Źródło: online skills.

Utwór: *Puer natus est nobis*. Kompozycja posiada wolne tempo. Cechuje się religijnym charakterem.

Wskaż rodzaj skali, w której utrzymana jest ta melodia. Wskaż w usłyszonym fragmencie charakterystyczne zwroty melodyczne, typowe dla tej skali. Zwróć uwagę na śpiew i nazwij go.

Porównaj antyfonę z werselem psalmowym, zwracając szczególną uwagę na relację słowa i melodii.

Ćwiczenie 4

W średniowieczu w wielu ośrodkach działały znakomite szkoły śpiewacze. Połącz ich nazwy z krajem, w którym obecnie leżą.

Saint Gallen

Szwajcaria

Limoges

Hiszpania

Santiago de Compostella

Włochy

Monte Cassino

Francja

Ćwiczenie 5

Zapoznaj się ponownie z ilustracjami interaktywnymi, a następnie przyporządkuj do poniższych ilustracji nazwy instrumentów.

Lutnia

Fidel

Rebek

Lira korbowa

Psalterium

Polecenie 3

Wysłuchaj poniższych fragmentów utworów muzycznych, a następnie wykonaj polecenia.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D10NEpJRt>

„Alleluja, Justus ut palma”, online-skills, CC BY 3.0

Źródło: online skills.

Utwór: *Alleluja, Justus ut palma*. Kompozycja posiada wolne tempo. Cechuje się religijnym charakterem.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D10NEpJRt>

„Rex coeli”, online-skills, CC BY 3.0

Źródło: online skills.

Utwór: *Rex coeli*. Kompozycja posiada wolne tempo. Cechuje się religijnym charakterem.

Dokonaj charakterystyki każdego utworu oddzielnie, wskazując m. in. sposób operowania współbrzmieniami, reguły prowadzenia głosów.

Dokonaj analizy porównawczej usłyszanych fragmentów, wskaż podobieństwa i różnice. Wskaż, który utwór jest późniejszy.

Ćwiczenie 6

Połącz w pary termin z odpowiadającą mu definicją.

musica humana

muzyka wszechświata

musica instrumentalis

muzyka będąca harmonią między duszą
i ciałem człowieka

musica mundana

muzyka wokalna i instrumentalna,
jedyna słyszalna przez człowieka

Ćwiczenie 7

Połącz w pary nazwę głosu w motecie trzygłosowym z jego umiejscowieniem w strukturze wielogłosowej.

motetus -

triplum -

tenor -

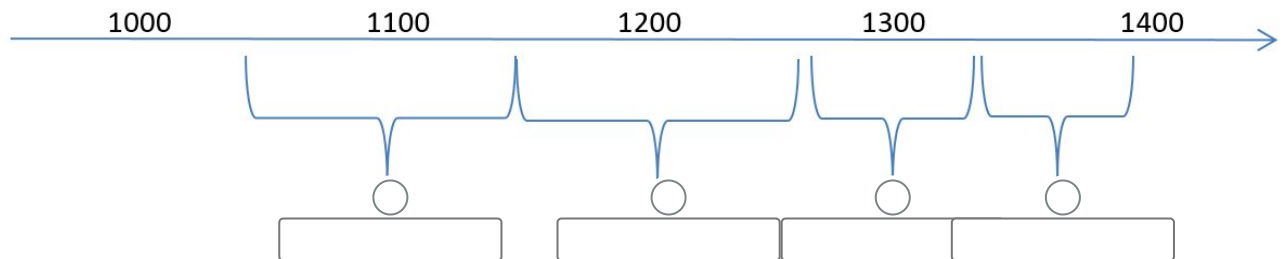
głos najwyższy

głos najniższy

głos środkowy

Ćwiczenie 8

Zaznacz i nazwij na osi czasu główne fazy rozwoju muzyki wielogłosowej w drugim tysiącleciu.

Ars Antiqua

St. Martial w Limoges

Ars nova

Szkoła Notre Dame

Ćwiczenie 9

Do regionalnej odmiany chorału gregoriańskiego dopasuj miejsce, w którym on występował lub występuje.

Chorał ambroziański -

Chorał mozarabski -

Chorał galijski -

Prowansja

Mediolan

Toledo

Polecenie 4

Odpowiedz na pytania:

1. Wskaż, czym charakteryzował się okres Ars Nova. Wskaż jego ramy czasowe, nowe formy. Wymień przynajmniej trzech przedstawicieli tego okresu.

2. Wskaż podobieństwa i różnice między działalnością minnesingerów a meistersingerów?

3. Jakie zasługi posiada Eleonora Akwitańska, wnuczka Wilhelma IX Akwitańskiego, w obszarze liryki świeckiej średniowiecza?

Ćwiczenie 10

Przyporządkuj kompozytora do tytułu.

Hildegarda z Bingen

Voderunt omnes

Leoninus

Magnus Liber Organi

Perotinus

Missa de Notre Dame

Guillaume de Machault

Ordo virtutum

Polecenie 5

Przyjrzyj się nutom i odpowiedz na pytania.

A N O N Y M
Garrit gallus - In nova fert

Zapis nutowy, Wikimedia, domena publiczna

1. W której epoce powstała niniejsza kompozycja?

2. Jaki to gatunek?

3. Jak nazywają się poszczególne głosy kompozycji?

4. Dlaczego głosy posiadają różne teksty? Jaka jest geneza tego zjawiska?

5. Jaki typ **notacji** został zastosowany w tej kompozycji?

6. Jaka technika, za której wynalazcę uważa się właśnie Philippe'a de Vitry, została zastosowana w tej kompozycji?

Ćwiczenie 11

Przyporządkuj postacie do odpowiednich grup.

Trubadurzy

Ryszard Lwie Serce

Wolfram von Eschenbach

Colin Muset

Truwerzy

Thibaut de Champagne

Reinmar von Hagenau

Walter von der Vogelweide

Minnesingerzy

Marcabru

Jaufre Rudel

Bernard de Ventadour

Ćwiczenie 12

Uwidoczniony na przykładzie typ notacji to:

☐ Notacja diastematyczna

☐ Notacja menzuralna

☐ Notacja cheironomiczna

Ćwiczenie 13

1. Hymn ku czci św. Stanisława to
2. Hymn krakowskich żaków z późnego średniowiecza to
3. Pieśń nazwana przez Jana Długosza *carmen patrium* to
4. Czterogłosowy utwór zachowany w klasztorze klarysek w Starym Sączu to

Breve Regnum

Omnia Beneficia

Gaude Mater Polonia

Bogurodzica

Ćwiczenie 14

Wysłuchaj jednej z najstłynniejszych pieśni okresu średniowiecza autorstwa Raimbaut de Vaqueiras i wskaż jej tytuł.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D10NEpJRt>

Utwór do zadania 14, youtube/bringst3hgrind, CC BY 3.0

Utwór do zadania 14. Kompozycja posiada umiarkowane tempo. Cechuje się żywiołowym charakterem.

☐ *Nu alrest lebe ich mir werde*

☐ *Lanquam li jorn*

☐ *Kalenda maya*

Polecenie 6

Rozpoznaj zaprezentowaną na nagraniu kompozycję (kompozytor, tytuł). Wskaż ponadto, z której fazy średniowiecza ona pochodzi oraz czym charakteryzuje się jej brzmienie?

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/D10NEpJRt>

Utwór do polecenia 6, online-skills, CC BY 3.0

Utwór do polecenia nr 6. Kompozycja posiada wolne tempo. Cechuje się religijnym charakterem.

Słownik pojęć

Bogurodzica

najdawniejsza polska pieśń religijna; powstała między XI a XIV w., najpewniej w XIII lub XIV w., jako poezja meliczna (śpiewana), związana z liturgią.

Boże Ciało

święto katol. obchodzone w czwartek po oktawie Zesłania Ducha Świętego (Zielone Święta) dla publicznego uczczenia Chrystusa w sakramencie Eucharystii.

Chorał gregoriański

jednogłosowe śpiewy liturgiczne Kościoła rzymskokatolickiego, ukształtowane na początku VIII w., a przekazane w rękopisach z IX w.

Madrygał

muz. gatunek świeckiej muzyki wokalne, uprawiany w okresie średniowiecza, renesansu i wczesnego baroku, gł. we Włoszech.

Notacja muzyczna

muz. system znaków graficznych umożliwiających zapisywanie i odczytywanie utworu muz., najczęściej połączone z jego wykonaniem (a vista).

Tenor

najwyższy głos męski (także śpiewak dysponujący takim głosem); typy t. o różnej skali, barwie i dynamice: liryczny (c–c2), dram., zw. też bohaterskim (B–h1).

Truwerzy

poeci-kompozytorzy fr. z XII–XIII w., tworzący w języku północnej Francji (langue d'oïl).

Słownik pojęć opracowano na podstawie

encyklopedia.pwn.pl

Biblioteka muzyczna

„Veni Sancte Spiritus”, online-skills, CC BY 3.0

Źródło: online skills.

2 „Puer natus est nobis”, online-skills, CC BY 3.0
Źródło: online skills.

3 „Rex coeli”, online-skills, CC BY 3.0
Źródło: online skills.

4 „Alleluja, Justus ut palma”, online-skills, CC BY 3.0
Źródło: online skills.

5 "Gloria in excelsis Deo”, online-skills, CC BY 3.0
Utwór do polecenia 6, online-skills, CC BY 3.0